

Γεωγραφίες

Αρ. 23 (2014)

Γεωγραφίες, Τεύχος 23, 2014

**ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗ ΧΩΡΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΩΣΗ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΝΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ: ΤΑ
«ΓΑΛΑΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ» ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ**

Ειρήνη Μίχα

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗ ΧΩΡΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΩΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ: ΤΑ «ΓΑΛΑΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ» ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ*

Ειρήνη Μίχα¹

Περίληψη

Με έναυσμα πολλαπλές πρόσφατες αναφορές στον ελληνικό έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο στο γαλατικό χωριό του *Astérix*, στην εργασία επισημαίνεται η όλο και πιο έντονη μετατόπιση του δημόσιου λόγου από την πολιτική στην ηθική, με συνέπεια τη χωροκοινωνική πόλωση και την ανακύκλωση του φόβου και της ανασφάλειας. Η απόδοση συγκεκριμένων μορφών συλλογικής δράσης με την εικόνα περιτειχισμένων ανυπότακτων χωριών εξυπηρετεί είτε την απαξίωση και καταστολή κάθε μορφής διαμαρτυρίας, είτε αντίθετα την ανάδειξη της θωράκισης και του ηρωισμού σε πρότυπο αντίστασης. Τα νοητά τείχη των γαλατικών χωριών περιχαράκωνουν κοινωνίες ιδανικές, στατικές και «αμόλυντες», απαξιώνοντας όσους και όσες δεν μπορούν να ενταχθούν στο εσωτερικό τους. Στόχος της εργασίας είναι, ανιχνεύοντας το ιδεολογικό υπόβαθρο αυτών των αναπαραστάσεων, να αναδειχθεί η σημασία των (αθέατων) ενδιάμεσων χώρων, εκεί όπου καθημερινές διεκδικήσεις, ποικίλα και συχνά συγκρουσιακά αιτήματα, σιωπηρές και επίμονες «παραβιάσεις» κανόνων αποσταθεροποιούν τη θεωρία της μοναδικής και αναπόφευκτης προοπτικής για την εξέλιξη του χώρου.

Tracing the socio-spatial polarization through the connotations of the gaulish village's representations

Irini Micha

Abstract

Focusing on the multiple recent references in the Greek media to the symbolic meaning of Asterix's Gaulish village, this paper argues that, in public discourse, a constant reference to morality is suggested to substitute political critique, thus resulting in a socio-spatial polarization, recycling insecurity and fear. The repeated representation of specific forms of collective action as rebellious enclosed villages, serves either in devaluating and suppressing actions of protest, or in turning gated protection and heroism to a resistance model. Whether mental or moral, the walls of Gaulish villages entrench ideal, static and unspoiled communities, excluding those who differ. Investigating the ideological support of this representation, the paper aims to reveal the importance of the less examined intermediary spaces, where everyday multiple and often conflicting claims, silent but persistent trespasses of dominant rules, questioning the representation of clear and legible socio-spatial divisions, and the relevant "no alternative perspective" theory as well.

Εισαγωγή

Διανύοντας στην Ελλάδα μια παρατεταμένη περίοδο ραγδαίων οικονομικών και κοινωνικών μεταλλαγών, που οδήγησε στην αποσάθρωση του παραγωγικού ιστού και των κοινωνικών παροχών, στην ανεργία, σε συνθήκες αυξανόμενης φτώχειας, θυμού και εξαθλίωσης, γίνεται πια επίπονα ορατό ότι η κρίση δεν αφορά μόνο οικονομικά μεγέθη και θεσμούς, είναι εξίσου κρίση κοινωνικοπολιτική και ακόμα πιο έντονα ιδεολογική. Συνεπώς αφορά επίσης νοήματα, χω-

1. Λέκτορας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ e-mail: imicha@arch.ntua.gr και emi198@yahoo.com

ρικές σημασίες και κοινωνικές αξίες. Αφορά πρωταρχικά την ιδέα και τη λειτουργία της δημοκρατίας. Έναυσμα στην εργασία ήταν οι πολλαπλές αναφορές τα τελευταία χρόνια τόσο στα ΜΜΕ όσο και στον πολιτικό λόγο στη συμβολική σημασία του «γαλατικού χωριού», σε ένα μύθο ή μια «επινοημένη παράδοση», όπως ίσως θα χαρακτήριζε ο Eric Hobsbawm τις συνδηλώσεις αντίστασης, ανυπακοής, ηρωισμού και θωράκισης που η συγκεκριμένη αναπαράσταση (στις εγχώριες μεταλλάξεις της) συνήθως ενσωματώνει. Ανιχνεύοντας τις συνδηλώσεις αυτές και το ιδεολογικό τους υπόβαθρο, στην εργασία γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθούν κάποια από τα εμπόδια που δυσχεραίνουν την ικανότητά μας να αντιμετωπίσουμε συλλογικά την κρίση και το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που τη συντηρεί και την εδραιώνει. Ειδικότερα, με βάση έναν θεωρητικό προβληματισμό που επισημαίνει τη σημασία των, απαξιωμένων από τις κυρίαρχες αφηγήσεις, ενδιάμεσων χώρων –των χώρων όπου καθημερινά διεκδικούνται ποικίλα και συχνά συγκρουσιακά αιτήματα, βιώνεται η ετερότητα, αναπτύσσονται σχέσεις και μέσα από αυτές, όχι απαραίτητα συνειδητά, μετατοπίζονται όρια, αμφισβητούνται «κανονικότητες» και παγιωμένες ιεραρχίες–, στόχος είναι να διατυπωθούν ορισμένες σκέψεις για τον απεγκλωβισμό από το ερμηνευτικό εκείνο πλαίσιο που εγκαθιδρύει διπολικά σχήματα και χωρο-κοινωνικούς διαχωρισμούς εντείνοντας έτσι τα όρια ανάμεσα σε κάποιο «εμείς» και κάποιους «άλλους».

Το 2001, στο φόρουμ «Απραγματοποίητη Δημοκρατία» που εξελίχθηκε στο πλαίσιο της διεθνούς έκθεσης σύγχρονης τέχνης Ντοκουμέντα 11, στο Κάσελ της Γερμανίας, η Chantal Mouffe υποστήριξε ότι η υπέρβαση της αριστεράς και της δεξιάς προς όφελος μιας συναινετικής πολιτικής του κέντρου έχει οδηγήσει σε μια συνεχώς αυξανόμενη τάση αναγωγής της πολιτικής στην ηθική και το δίκαιο. Στην εισήγησή της εξηγήσε: «όταν μια κοινωνία στερείται δυναμικής δημοκρατικής ζωής στην οποία αντιπαρατίθενται πολλές και ποικίλες δημοκρατικές πολιτικές ταυτότητες, τότε στρώνεται το έδαφος για την αντικατάσταση των πολιτικών ταυτοτήτων από άλλες ταυτίσεις, ταυτίσεις εθνοτικής, θρησκευτικής, ή εθνικιστικής φύσης, γεννώντας ανταγωνισμούς τους οποίους δεν μπορεί να διαχειριστεί η δημοκρατική διαδικασία» (στο: Hall κ.ά 2010:65-66). Δώδεκα χρόνια μετά, ο προβληματισμός αυτός αποκτάει ιδιαίτερη επικαιρότητα, καθώς βρισκόμαστε αντιμέτωποι και αντιμέτωπες με έναν πρωτοφανή κυβερνητικό αυταρχισμό. Η απώλεια ιδεολογικών ορίων ευνόησε και στη χώρα μας την ανά-

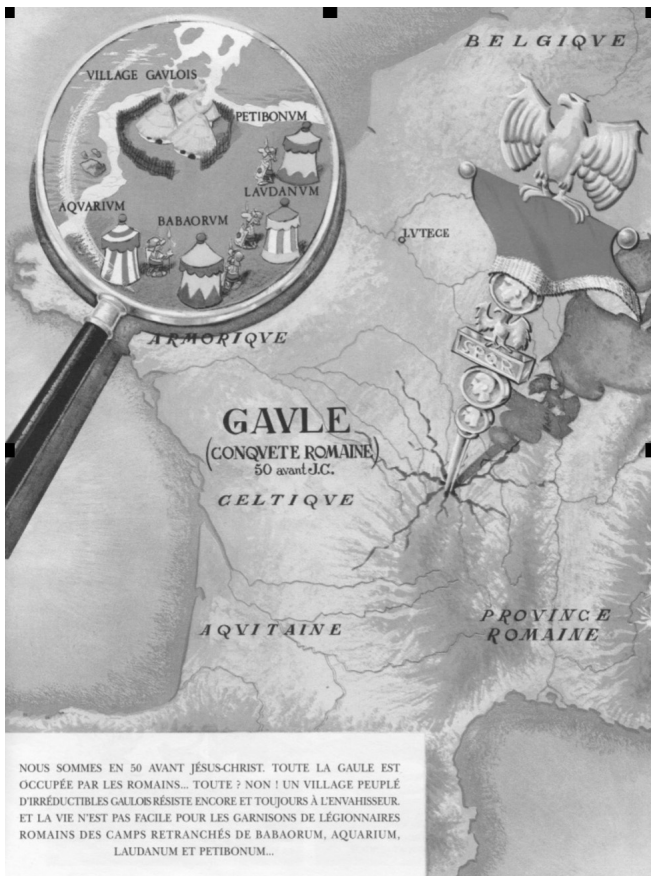
πτυξη ενός λαϊκίστικου επικοινωνιακού λόγου, που οδήγησε τελικά στη φθορά των θεσμών και στην άρση εμπιστοσύνης στα πολιτικά κόμματα. Η οικονομική κρίση συνοδεύεται σήμερα και από μια βαθύτερη πολιτική κρίση που κλονίζει το ίδιο το σύστημα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ενώ η ελληνική κοινωνία μοιάζει σταδιακά να εγκλωβίζεται σε έναν «εθνικισμό παραδοσιακό, ανεπίκαιρο, φανατικό και ξενοφοβικό» (Φραγκουδάκη 2013:11-13).

Σημαντικό διακύβευμα της σημερινής συγκυρίας είναι ότι τα «επικίνδυνα αυτά παραπροϊόντα» της, όπως τα αποκαλεί ο Arundhati Roy (στο: Bauman 2008:25), διαμορφώνουν έναν ηθικοπλαστικό (και έντονα ανιστόρητο) λόγο, ο οποίος εμφανίζεται ως όχημα για την αποκατάσταση της διαταραγμένης φυσικής τάξης των πραγμάτων. Ο λόγος αυτός εδραιώνει την πεποίθηση ότι υπάρχει μία και αδιαπραγμάτευτη αλήθεια, μια μοναδική λύση την οποία δε δικαιούμαστε να συζητήσουμε, να αμφισβητήσουμε ή ακόμα και να ερμηνεύσουμε. Ρίχνοντας νοσταλγικές ματιές στο παρελθόν (ή πιο σωστά σε μια εξιδανικευμένη εκδοχή του), κατασκευάζει ευανθάνωστους, καθαρούς διαχωρισμούς (ασφάλεια/εγκληματικότητα, ταυτότητα/ετερότητα, τακτοποίηση/αναρχία, ιδιωτικό/δημόσιο, συναίνεση/ασυμφωνία, ηρωισμός/δειλία, ουτοπία/δυστοπία κ.ά), που θωρακίζουν κοινωνικές ταυτότητες και χώρους.

Το υλικό της εργασίας

«Βρισκόμαστε γύρω στο 50 π.Χ. Όλη η Γαλατία είναι υπό ρωμαϊκή κατοχή... Όχι! Όχι! Ένα χωριό ανυπότακτων Γαλατών αντιστέκεται ακόμη και θα αντιστέκεται για πάντα στους εισβολείς. Και η ζωή δεν είναι εύκολη για τους ρωμαίους λεγεωνάριους που φρουρούν τα οχυρά στρατόπεδα Babaorum, Aquarium, Laudanum και Petibonum...» (εικόνα 1).

Έτσι ξεκινούν όλα τα άλμπουμ του *Astérix*, τόσο τα 24 πρώτα με κείμενα του René Goscinny όσο και τα 10 που εκδόθηκαν μετά το θάνατό του από το συνεργάτη του Alberto Uderzo, και ακολουθεί ένα λίγο πολύ σταθερό αφηγηματικό μοτίβο: ορισμένες εισαγωγικές σελίδες αφιερωμένες στην καθημερινότητα στο γαλατικό χωριό, η κατεξοχήν περιπέτεια που οδηγεί τους ήρωες (με μοναδικό όπλο το μαγικό φίλτρο του δρουίδη *Panoramix*) σε χώρες μακρινές, από το Βέλγιο έως την Αμερική, και τέλος η επιστροφή που συνοδεύεται από το καθιερωμένο

Εικόνα 1. Πηγή: Goscinny & Uderzo 1966:3

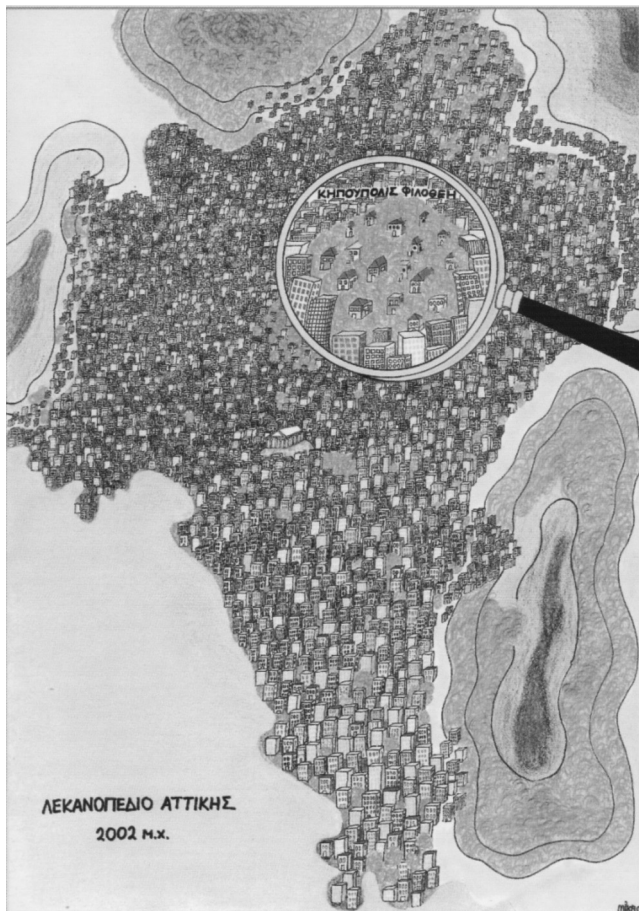
νικητήριο φαγοπότι. Με σατιρικούς υπαινιγμούς για πολιτικά πρόσωπα και πρακτικές, με έξυπνους αναχρονισμούς και πλήθος ευρηματικών χιουμοριστικών στοιχείων που διακωμωδούν τον εκσυγχρονισμό της γαλλικής κοινωνίας, οι περιπέτειες του *Astérix* αποτελούν αξεπέραστο εκδοτικό φαινόμενο στη μεταπολεμική Γαλλία.

Το υλικό της εργασίας αποτελούν άρθρα σε εφημερίδες, περιοδικά και ιστοσελίδες, στα οποία ο χώρος που παρουσιάζουν παραπέμπει στις ιστορίες του *Astérix* και ιδιαίτερα στο αρχικό σκίτσο του γαλατικού χωριού που αντιστέκεται στη ρωμαϊκή κατοχή. Εξετάστηκαν 10 μεταλλάξεις του σκίτσου (από το 2002 μέχρι σήμερα), τα κείμενα που τις συνοδεύουν και 12 ακόμα αναφορές (χωρίς σκίτσο)². Η προσέγγιση των κειμένων στηρίζεται στην υπόθεση εργασίας ότι οι συγγραφείς (δημοσιογράφοι, επώνυμοι ή ανώνυμοι αρθρογράφοι και πολιτικά πρόσωπα) υιοθετούν μια συγκεκριμένη ερμηνεία για το χώρο. Η νοηματοδότηση αυτή, αλλά και οι οικείοι συμβολισμοί του ίδιου του σκίτσου, τους επιτρέπουν να συνομιλούν μέσω μιας παγιωμένης αντίληψης διπολισμού που στις μέρες μας θέτει τη βάση του κυρίαρχου πολιτικού λόγου.

Το γαλατικό χωριό του *Astérix* στη Βρετάνη δεν υπήρξε. Έχει τεκμηριωθεί πια και επιστημονικά από τη διεξοδική μελέτη των Ολλανδών καθηγητών κλασικής φιλολογίας και αρχαίας ιστορίας αντίστοιχα René Van Royen & Sunnyva Van Der Vegt (2002). Όμως αυτό ίσως να μην έχει και τόση σημασία, ούτε, όπως εξήγησε ο E. Hobsbawm (2013:281,287) σε μια πρόσφατα δημοσιευμένη διάλεξη για το μύθο του αμερικάνικου καουμπόη, τα προφανή κοινά στοιχεία που παρουσιάζουν ανάλογες «επινοημένες παραδόσεις» – όπως η γενναιότητα, η απειθαρχία, μια δόση βαρβαρότητας κ.ά. Το πιο σημαντικό είναι «η ιδεολογική και πολιτική τους ευελιξία». Η επινοημένη καουμπόικη παράδοση σχετίζεται με την άνοδο του φυλετικού διαχωρισμού και τον αντιμεταναστευτικό ρατσισμό, και για αυτό είναι επικίνδυνη κληρονομιά. Ο μύθος του γαλατικού χωριού δεν είναι βέβαια τόσο δημοφιλής. Αποδεικνύεται όμως χρήσιμο εργαλείο για να εντοπίσουμε τις αγκυλώσεις μιας ιδεολογίας σε παγιωμένες χωρο-κοινωνικές περιχαρλώσεις, μιας ιδεολογίας που μοιάζει στις μέρες μας, όπως ελίσσεται και θολώνει τα πολιτικά όρια, να βρίσκει ευρύτατη συναίνεση.

1. «Εμείς» και οι «άλλοι»: χωρο-κοινωνικοί διαχωρισμοί

Η πρώτη μετάλλαξη του αρχικού σκίτσου στις ιστορίες του *Astérix* είναι έργο της Μίκας Καραγιάννη, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ta en Δήμω Φιλοθέης* το 2002 και εικονογραφούσε το εξώφυλλο και άρθρο της δημοσιογράφου Ντόριας Βαλληνδρά-Νικουδή που περιγράφει την εικόνα της Αττικής από ψηλά, με τον «επίγειο παράδεισο» του ομώνυμου Δήμου να ξεχωρίζει στη «μεγαλο-τσιμεντούπολη» της Αθήνας (εικόνα 2). Το κείμενο δεν είναι σατιρικό. Θυμίζει έντονα διαφημιστικά φυλλάδια οχυρωμένων κοινοτήτων, όπως, για παράδειγμα, της ημι-ιδιωτικής πόλης Celebration City στη Φλόριντα, που έχει οικοδομηθεί με βάση τις αρχές σχεδιασμού της Νέας Πολεοδομίας – αρχές που βρήκαν ιδιαίτερη απήχηση στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη στα τέλη του 20ού αιώνα, βασιζόμενες ρητά στην πεποίθηση ότι υπάρχει ένα ιδανικό, διαχρονικό πρότυπο πόλης. Η συγγραφέας με νοσταλγικό και συγκινησιακό λόγο περιγράφει «μια συνοικία όνειρο», «αποθησαύριση ομορφιάς που μόνο ένας ζωγράφος μπορεί να κλέψει τη στιγμή και να τη φυλλάξει για πάντα». Δέκα χρόνια αργότερα, στο *Έθνος*, η Ελίνα Γιαννουλοπούλου (2012) σκιαγραφεί με αντί-

Εικόνα 2 (πηγή: Βαλληνδρά-Νικούδη 2002:24)

στοιχο τρόπο μια αρκετά διαφορετική συνοικία της Αθήνας, την «πόλη της ΑΕΚ»: «Μια γειτονιά *original* σε όλα της! Η Νέα Φιλαδέλφεια», εξηγεί, «είναι *ιδιάζουσα* περίπτωση. Διαθέτει τη δική της “θρησκεία” (την ΑΕΚ), το δικό της έμβλημα (τον Βυζαντινό Δικέφαλο), μοναδικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και μια ιδιαίτερη κουλτούρα, που είναι απόρροια της κληρονομιάς των μικρασιατικών της ριζών. Δεν είναι τυχαίο που οι κάτοικοί της την προσομοιάζουν με γαλατικό χωριό. Αν μη τι άλλο, δεν μοιάζει ούτε με τους γείτονές της, αλλά ούτε και με την υπόλοιπη Αθήνα. Εξάλλου, όπως τεκμηριώνει η αρθρογράφος, ο αντιδήμαρχος Παύλος Κότσαρας ισχυρίζεται πως «μετά την Πλάκα, δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο στην Αθήνα». Το γαλατικό χωριό παίρνει εδώ τη μορφή καταφυγίου από τον απειλητικό «έξω» κόσμο. Η θωράκιση της απλουστευτικής και λίγο μυθοποιημένης ταυτότητάς του προτείνεται ως λύση για τη διατήρηση της ιδανικότητάς του. Από τη μια πλευρά λοιπόν ο κόσμος των «άλλων», εγκληματικότητα, ρύπανση, τιμέντο, οχλούσες χρήσεις. Από την άλλη ασφάλεια, πράσινο, κατοικία και χρήσεις γειτονιάς, ένα «εμείς» που διατηρεί, μέσα

στον αποστειρωμένο χώρο του, τις ιεραρχημένες κοινωνικές δομές, τα ήθη, τα έθιμα και τις παγιωμένες αξίες.

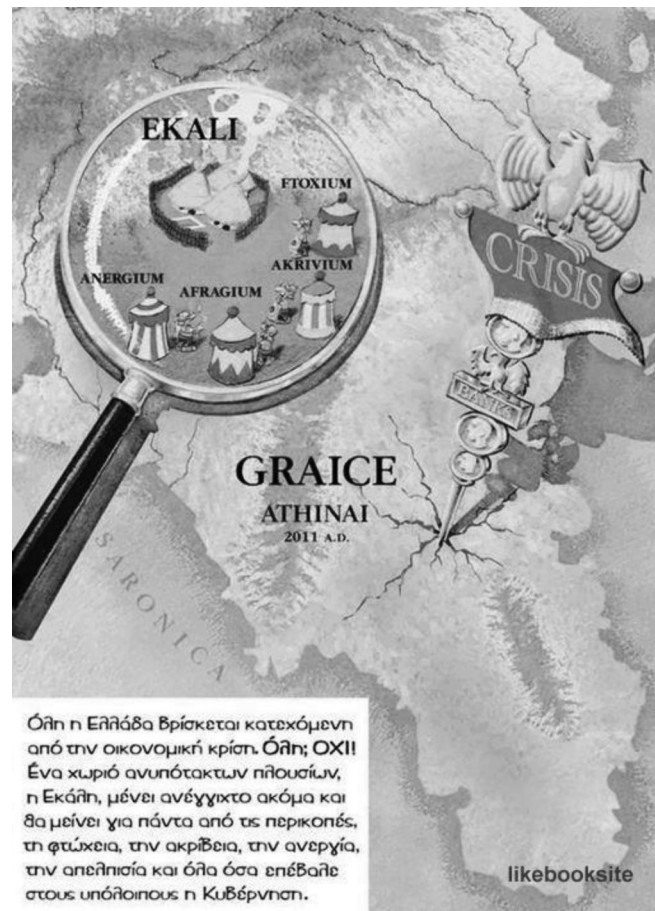
Στους σύγχρονους ωστόσο «ρευστούς καιρούς», όπως επισημαίνει ο Zygmunt Bauman, οι επιλογές ενός τόπου έχουν επιπτώσεις στο πώς ζουν, τι ελπίζουν και τι προσδοκίες έχουν και αυτοί οι «άλλοι» των γειτονικών ή άλλων περιοχών. Και αυτό δε σημαίνει μόνο κοινωνική ανισότητα, σημαίνει επίσης μια ρεαλιστική διαπίστωση: ότι στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο μας «η ασφάλεια δεν μπορεί να αποκτηθεί ούτε να περιχαρακωθεί μέσα σε μία χώρα ή σε μία επιλεγμένη ομάδα χωρών: δεν επαρκούν τα μέσα που διαθέτουν από μόνες τους ούτε μπορεί να επιτευχθεί ανεξάρτητα απ’ ό,τι συμβαίνει στον υπόλοιπο κόσμο» – με τα λόγια του Milan Kundera (Bauman 2008:22,24-25) σημαίνει απλά ότι δεν υπάρχει τόπος όπου μπορεί κανείς να δραπετεύσει.

Η δεύτερη παραποίηση στο σκίτσο του René Goscinny εμφανίστηκε σε blog το 2011 και αναπαράχτηκε σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες (εικόνα 3). Το γαλατικό χωριό εδώ έχει αρνητική χροιά. Οι «ιδανικές» κοινότητες των «ανυπότακτων πλουσιών» (Εκάλη, Φιλοθέη και Ψυχικό) στοχοποιούνται ως ανέγγιχτες από «τις περικοπές, τη φτώχεια, την ακρίβεια, την ανεργία, την απελπισία και όλα όσα επέβαλε στους υπόλοιπους η Κυβέρνηση» (Π.Μ. 2011). Είναι σαφές ότι η οικονομική κρίση στη χώρα μας πλήττει το μεγαλύτερο τμήμα του κοινωνικού φάσματος, αφήνοντας στο απυρόβλητο μόνο εκείνους που μπορούν να στηριχθούν σε συσσωρευμένο πλούτο (βλ. Μαλούτας 2011:68). Το σκίτσο ειρωνεύεται αυτή την ελίτ της πόλης και κυρίως την επιδεικτική πολυτέλεια και την αλαζονική αδιαφορία, που συχνά επιδεικνύει. Ίσως να σχολιάζει και τη χωρική απομόνωσή της σε «εθελοντικά γκέτο», όπως τα αποκαλεί ο Z. Bauman (2008:131), με στόχο την υπεράσπιση (ή την πρόφαση ασφάλειας) ενάντια σε εκείνους που έχουν κατηγοριοποιηθεί ως αντίπαλοι – όχι μόνο κοινωνικά, αλλά και από την ίδια την πράξη της χωρικής θωράκισης.

Η αναπαράσταση σκιαγραφεί μια πραγματικότητα που αναμφίβολα βρίσκει ευρεία απήχηση στην πλειοψηφία όσων ζουν έξω από τα νοητά τείχη και αγανακτούν με την πρόκληση του πλούτου. Δε λέει ωστόσο όλη την αλήθεια και ορισμένα συμφραζόμενα της (που θα τα δούμε να επαναλαμβάνονται και σε άλλες αναφορές σε γαλατικά χωριά) δεν είναι καθόλου αυτονόητα. Στο χώρο υπάρχουν πάντα άκρα που δε συναντιούνται. Δεν έχουν όμως όρια τόσο ευδιάκριτα και τακτοποιημένα. Οι κοινότητες των άκρων δεν αντανakλούν «μια στατική οντο-

λογία», αντίθετα πρόκειται για δυναμικές δομές υπό κατασκευή (βλ. Smith στο: Bauman 2008:135). Στα όρια τους αλληλεπιδρούν, διασταυρώνονται και συμπλέκονται από παγκόσμιες πιέσεις μέχρι στενά τοπικές αντιπαράθεσεις (Massey 2001:34) – οι οποίες, σε κάθε περίπτωση αφορούν τον πολύ ευρύτερο *ενδιάμεσο χώρο*.

Οι κοινότητες των άκρων δε διαθέτουν επίσης μονολιθική κοινωνική ταυτότητα. Τα οικονομικά συμφέροντα αποτελούν τον βασικό παράγοντα κοινωνικού διαχωρισμού, δεν είναι ωστόσο ο μόνος (Hall, Massey & Rustin 2013:16). Λιγότερο ή περισσότερο ορατοί αποκλεισμοί και ανισότητες προκύπτουν στο χώρο της πόλης και από το φύλο, τη φυλετική καταγωγή, το έθνος, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, τη σεξουαλικότητα (και τις ακόμα πιο σύνθετες διασταυρώσεις τους). Όπως επισημαίνεται σε σχετικές μελέτες για τις χωρικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στην Αθήνα, πράγματι οι κοινωνικά ακραίες περιοχές (όπως η Εκάλη, το Ψυχικό και από την άλλη τα Άνω Λιόσια και ο Ασπρόπυργος) εμφάνισαν τα τελευταία χρόνια αύξηση της κοινωνικής τους ομοιογένειας και, με την έννοια αυτή, συνέβαλαν στην ένταση του κοινωνικού διαχωρισμού. Όμως τόσο η κατασκευή περίκλειστων κοινοτήτων και η συγκρότηση μεγαλοαστικών «κάστρων», όσο και οι διαδικασίες «εξευγενισμού» κεντρικών περιοχών –τάσεις που εμφανίζουν έντονη εντατικοποίηση σε μεγάλες πόλεις του δυτικού και, ιδιαίτερα του αγγλόφωνου, κόσμου– στην Αθήνα είναι εμβρυακές, σημειακές και αδύναμες. Αντίθετα στις πολυπληθέστερες μεσοαστικές περιοχές η κοινωνική ανάμιξη αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα με τη μεταναστευτική εισροή, και είναι ακριβώς αυτές οι κοινωνικές ομάδες που στην Αθήνα βιώνουν πιο έντονα την κοινωνική ανισότητα, παρά τη χωρική εγγύτητα με τα γηγενή μεσαία στρώματα. Ζουν σε υποδεέστερες συνθήκες κατοικίας, αποκλεισμένες από σημαντικές κοινωνικές υπηρεσίες, σε άθλιες συνθήκες εργασίας (Μαλούτας 2011:58-9 και Χατζημιχάλης 2012), εκτεθειμένες στην εγκληματικότητα και ταυτόχρονα στιγματισμένες για αυτήν. Η εικόνα γίνεται ακόμα πιο σύνθετη αν σκεφτούμε, για παράδειγμα, τις μετανάστριες που εργάζονται (συχνά και εσωτερικές, σε ορισμένες περιπτώσεις μαζί με την οικογένειά τους) σε περιοχές όπως η Εκάλη, αναλαμβάνοντας τη φροντίδα του σπιτιού, παιδιών και ηλικιωμένων. Η απροβλημάτιστη διαίρεση του χώρου σε αναπαραστάσεις εξαρτημένες από εικόνες τομής, ρήξης και ασυ-

Εικόνα 3 (πηγή: Π.Μ. 2011)

νάφειας, αναφέρεται περισσότερο σε οικείους συμβολισμούς που σκιαγραφούν ηθικές και όχι πραγματικές τοποθεσίες. Κατασκευάζει όμως ένα σκληρό δίπολο μεταξύ κάποιου «εμείς» και κάποιων «άλλων» – δίπολο με πολυσήμαντη χωρική υπόσταση.

2. Η περιχαράκωση του τοπικού

Οι πιο γνωστές ίσως αναφορές σε γαλατικά χωριά αφορούν πρακτικές διαμαρτυρίας και διεκδίκησης σε περιοχές, όπως στην Κερατέα (για την αποτροπή δημιουργίας του ΧΥΤΑ στο Οβριόκαστρο) και πιο πρόσφατα στην Ιερισσό για την οποία χρησιμοποίησε τον όρο πρώτος ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης, Νίκος Δένδιας. Η δήλωσή του ότι «αν οποιαδήποτε κοινότητα, χωριό ή κομμόπολη στην Ελλάδα έχει την εντύπωση ότι μπορεί να μετατραπεί σε γαλατικό χωριό και να εφαρμόσει δικό της Σύνταγμα και δίκαιο, ... να γνωρίζει ότι αυτό δεν πρόκειται να περάσει» (Φωτόπουλος 2013), προκάλεσε εύλογα έντονες αντιδράσεις καθώς δεν απευθυνόταν μόνο στους κατοί-

Εικόνα 4 (πηγή: Δρόσου 2011)

κους που διαμαρτύρονταν για την εκμετάλλευση των μεταλλίων χρυσού στη Χαλκιδική. Ταυτίζοντας τη διαμαρτυρία με την ανυπακοή και την παρανομία, ο Υπουργός υπογράμμιζε την πολιτική καταστολής, που εφαρμόζεται όλο και πιο έντονα στη χώρα μας. Η χρήση ενός οικείου συμβολισμού εξυπηρέτησε την ευαναγνωσιμότητα του μηνύματος και οριοθέτησε σε ένα βαθμό το πλαίσιο στο οποίο εξελίχθηκε στη συνέχεια η αρθρογραφία.

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια οι αναφορές σε ανυπότακτες στο σύστημα κοινότητες πληθαίνουν ενώ διαφοροποιούνται αρκετά ιδεολογικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τρεις αναφορές στο γαλατικό χωριό της Κερατέας. Η πρώτη σε άρθρο στην *Καθημερινή* είναι έμμεσα ειρωνική. «*Το έργο στην Κερατέα θα προχωρήσει και η τοπική κοινωνία πρέπει να το πάρει απόφαση*», ισχυρίζεται η Έλενα Καρανάτση (2011) σημειώνοντας ότι ο αγώνας είναι μάταιος αφού δεν υφίστανται νομικά εμπόδια. Αντίθετα λίγες εβδομάδες αργότερα στην *Εποχή*, κάτω από το μεταποιημένο σκίτσο (εικόνα 4), διαβάζουμε ότι «*τέσσερις μήνες κράτησαν οι μάχες στο γαλατικό χωριό της Κερατέας και σήμερα φαίνεται να φτάνουν στο τέλος τους με την Κερατέα να έχει αποτρέψει την επέλαση του ΧΥΤΑ*» (Δρόσου 2011). Η αντίθεση στα δύο άρθρα εντείνεται με την περιγραφή της καθημερινότητας στο «γαλατικό χωριό». Στο πρώτο ενημερωνόμαστε ότι

«κινείται στο γνωστό επεισοδιακό μοτίβο»: «*μόλις προχτές, κάτοικοι της περιοχής επιτέθηκαν κατά των ΜΑΤ με βροχή από πέτρες, κροτίδες και βόμβες μολότοφ*». Στο δεύτερο την περιγραφή αναλαμβάνει ο πρόεδρος του Σωματείου Εργαζομένων Χρήστος Βογιατζόγλου: «*Στην Κερατέα δόθηκε ένας αγώνας σώμα με σώμα τεσσάρων μηνών από τον οποίο δεν ήθελε να λείψει κανείς. Στην πρώτη γραμμή ήταν οι νέοι που έπρεπε να κρατήσουν την άμυνα. Στη δεύτερη γραμμή ήταν οι γονείς και οι πιο μεγάλοι που τροφοδοτούσαν και εμπύχωναν τα παιδιά και στην τελευταία γραμμή ήταν οι γιαγιάδες και οι παππούδες. Ήταν πολύ όμορφο θέαμα και θα παραμείνουμε ενωμένοι μέχρι να νικήσουμε*». Ενάμιση χρόνο αργότερα, αναπαράγοντας τον ίδιο ευαναγνωστο συμβολισμό, ο Στέφανος Τζανάκης (2012), σε άρθρο στα *Νέα*, εκφράζει μια εξόφθαλμα απλουστευτική επιχειρηματολογία: «*Περίεργη που είναι η ζωή. Όταν το “γαλατικό χωριό” της Κερατέας είχε ξεσηκωθεί για να μη γίνει ΧΥΤΑ στην περιοχή του, ο ΣΥΡΙΖΑ του Αλέξη Τσίπρα ήταν σύμμαχός του [...] Τώρα οι Γαλάτες της Κορίνθου που δεν θέλουν εκεί Κέντρο φιλοξενίας, κράτησης –όπως θέλετε πείτε το, η ουσία δεν αλλάζει (sic)– έχουν τον ΣΥΡΙΖΑ απέναντι, αλλά βρήκαν συμμάχους στη Χρυσή Αυγή*». Οι κάτοικοι των δύο περιοχών χαρακτηρίζονται «εκλογική πελατεία», ομάδες που «δημιουργούν τηλεοπτικά γεγονότα» για να φορτώσουν το πρόβλημα στους διπλανούς τους. Ο Στ. Τζανάκης διερωτάται στο τέλος «*τι θα συμβεί όταν όλη η Ελλάδα ανακαλύψει ότι μπορεί άνετα να γίνει Γαλατία. Όταν συνειδητοποιήσουν οι πάντες ότι φωνάζοντας τη γλυτώνεις. Ποιοι θα παίζουν τους Ρωμαίους;*». Πρόκειται για ερώτημα το οποίο προκύπτει γραμμικά από εύπεπτες νοηματοδοτήσεις του χώρου ως κοινωνικά πολωμένου και ομογενοποιημένου, που αποσκοπούν στην ακύρωση (ή τη ματαιότητα) κάθε μορφής συλλογικής διεργασίας και αντίδρασης. Μήπως όμως στην ίδια παγίδα εγκλωβίζονται οι πρακτικές διαμαρτυρίας όταν στην περιγραφή τους αντί να αναπτύσσονται πολιτικά επιχειρήματα και να καταδεικνύονται οι βιαιότητες της αστυνομικής καταστολής, τονίζεται ο ηρωισμός των κατοίκων και η γοητεία της μάχης; Μήπως με άλλα λόγια η προβολή του ήρωα μαχητή (και πατριώτη) στη θέση του πολίτη με δικαιώματα, εδραιώνει ακόμη περισσότερο τη μορφή του κράτους ως μεγάλου αστυνομικού τμήματος;

Την πρωτοχρονιά του 2012 σε blog αναρτήθηκε άλλη μια παραλλαγή του ανυπότακτου γαλατικού χωριού (εικόνα 5). Πρόκειται για την Ανθήλη στη Φθιώτιδα, όπου σε λαϊκή συνέλευση στην πλατεία του χωριού «οι “μι-

Εικόνα 5 (πηγή: ανώνυμο 2012)

κροί” Αστερίζ έδειξαν έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τις ανά-
 δελφες αποφάσεις των κυβερνώντων» αρνούμενοι να
 πληρώσουν το χαράτσι στη ΔΕΗ και αποφασισμένοι να
 μην αφήσουν κανένα συνεργείο να πλησιάσει σπίτι στην
 περιοχή για να κόψει την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος.
 Το κείμενο κλείνει με το πατριωτικό σύνθημα «*Το γαλα-
 τικό χωριό στην καρδιά της Ρούμελης αντιστέκεται!*»
 (ανώνυμο 2012). Δυο μέρες νωρίτερα άρθρο στη στήλη
 Οικονομία του *Βήματος* ενημέρωνε για την ύπαρξη γα-
 λατικού χωριού και εκτός της ελληνικής επικράτειας. Η
 αναφορά ήταν για τη Σαλβατέρα ντε Μίνιο, ένα μικρό
 οικισμό στα βόρεια σύνορα της Ισπανίας με την Πορτο-
 γαλία, που, σύμφωνα με τη δημοσίευση, «αντιστέκεται
 στο ευρώ» (ανώνυμο 2011). Η είδηση αφορούσε την επι-
 χειρηματική κίνηση 50 εμπόρων στην περιοχή, οι οποίοι,
 εκμεταλλευόμενοι τη δυνατότητα εξαργύρωσης της πα-
 λιάς πεσέτας στην κεντρική Τράπεζα (χωρίς χρονικό πε-
 ριορισμό μετά την είσοδο της χώρας στη ζώνη του
 ευρώ), αναζωπύρωσαν την αγορά του οικισμού προσελ-
 κύνοντας πλήθος καταναλωτών που είχαν φυλαγμένα
 παλιά χαρτονομίσματα. Λίγες μέρες πριν τη δημοσίευση
 του σκίτσου της Κερατέας, στην *Εποχή*, βρίσκουμε άλλη
 μια παραποίηση που αφορά ολόκληρη χώρα. Πρόκειται
 για την Ισλανδία (εικόνα 6). Στην επεξήγηση του σκί-
 τσου μέσα από τα «τείχη» τοποθετούνται «οι ψαράδες
 που δε μασάνε», οι οποίοι αρνούμενοι, ως φορολογού-
 μενοι, να σώσουν τις ιδιωτικές τράπεζες, αντιστάθηκαν
 στο μηχανισμό των κερδοσκοπών (Σερβετάς 2011). Τα
 πολιτικά διακυβεύματα στην Κερατέα, την Κόρινθο, την
 Ανθήλη, τη Σαλβατέρα ντε Μίνιο και την Ισλανδία δεν
 είναι κοινά. Ωστόσο ζητούμενο στα κείμενα δε μοιάζει

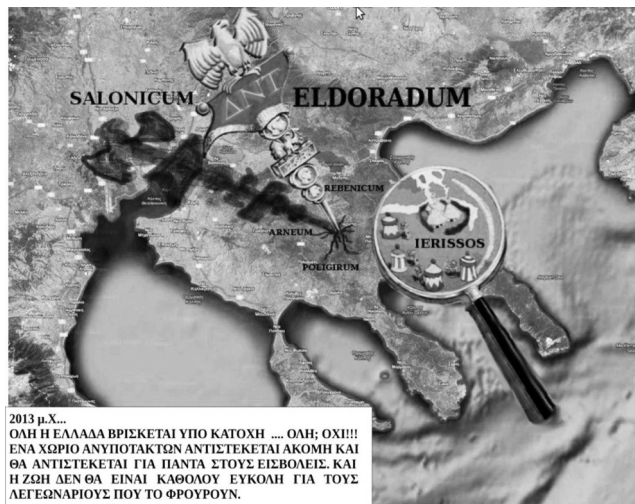

Εικόνα 6 (πηγή: Σερβετάς 2011)

να είναι, π.χ., η κατάργηση της δημόσιας διαβούλευσης,
 η υποκριτικά απούσα μεταναστευτική πολιτική, το φο-
 ρολογικό σύστημα της λιτότητας ή τα οικονομικά «παι-
 χνίδια» της ελεύθερης αγοράς (ούτε βέβαια η κατανόηση
 του χωρο-κοινωνικού τους πλαισίου), αλλά η ανυπακοή,
 η αντίσταση και ο ηρωισμός ως ηθικές αξίες που υπερ-
 βαίνουν τον (ούτως ή άλλως απαξιωμένο) πολιτικό λόγο.

Εξετάζοντας την κατάσταση της δημοκρατικής πολι-
 τικής σε χώρες όπου ο λαϊκισμός της δεξιάς έχει σημει-
 ώσει σοβαρές επιτυχίες, η Ch. Mouffe (2010:81) διαπι-
 στώνει ότι η ανάπτυξή του οφείλεται πάντα στην απου-
 σία πολιτικών επιχειρημάτων³. Ο ρόλος των ΜΜΕ στην
 αντικατάσταση του πολιτικού λόγου με ηθικοπλαστικές
 αφηγήσεις είναι καταλυτικός, και στη χώρα μας τα τε-
 λευταία χρόνια μοιάζει να συμβαδίζει με την εντατικο-
 ποίηση της κρίσης. Ακόμα και όταν αρθρώνονται πολι-
 τικά επιχειρήματα και αναλύσεις, συνήθως είτε αποσιω-
 πούνται είτε χάνονται μέσα σε «έξυπνους» και εύκολους
 συμβολικούς εντυπωσιασμούς. Έχει ίσως ενδιαφέρον να
 σημειωθεί ότι η είδηση στο *Βήμα* για τη Σαλβατέρα ντε
 Μίνιο αποτελεί αναδημοσίευση άρθρου από τη γαλλική
 εφημερίδα *Le Monde*⁴, στο οποίο ωστόσο δεν υπάρχει
 καμία αναφορά σε γαλατικό χωριό.

«Από την Αλεξανδρούπολη στο Ηράκλειο, από την
 Θεσσαλονίκη στην Αθήνα, από την Ιερισσό σε όλη την Ελ-
 λάδα: Αύριο, Σάββατο, η χώρα μας γίνεται ένα μεγάλο,
 ανυπότακτο γαλατικό χωριό. Ανυπότακτο ενάντια στους
 κατακτητές: την Eldorado, το... μπομπολιστάν, την κυ-
 βέρνηση και τον πρωθυπουργό – Καίσαρα» (Δάφνη Σφέ-
 τσα, *Η Αυγή* 12/4/2013) (εικόνα 7)

Εικόνα 7 (πηγή: Σφέτσα 2013)

Για την Ιερισό υπάρχει σήμερα πλούσιο υλικό. Έχουν γραφτεί επιστημονικά άρθρα, ενώ οι κάτοικοι έχουν οργανωθεί και δημοσιεύουν δικά τους κείμενα μέσα από τα οποία αποκαλύπτεται ότι ο αγώνας που δίνουν έχει αλλάξει την καθημερινότητά τους, έχει ανατρέψει θεσμούς, ιεραρχίες και έχει αναδείξει τη σημασία του χώρου στο να διαμορφωθούν κοινωνικά κινήματα που εισάγουν στρατηγικές επιβίωσης, πρακτικές αλληλεγγύης και νέες μορφές διεκδίκησης. Ωστόσο, ιδιαίτερα τους πρώτους μήνες, ορισμένα άρθρα στον Τύπο, αναπαράγοντας το συμβολισμό του γαλατικού χωριού, μοιάζει όχι μόνο να εγκλωβίστηκαν στην επιθυμία του Υπουργού Δημόσιας Τάξης η συζήτηση να μη διεξαχθεί σε πολιτικό επίπεδο, αλλά να υιοθέτησαν και την αντίληψη της περιχαρακωμένης ιδανικότητας.

Δυο δημοσιεύματα στην *Αυγή* (28 Μαΐου και 2 Ιουνίου 2013) είναι χαρακτηριστικά. «Οι Γαλάτες στην κοινωνία του ύπνου», όπως αναφέρεται στον τίτλο της πρώτης, είναι νέοι χαμογελαστοί, οι οποίοι «αν και ζουν με το φόβο», «δεν ξεχνούν», «έκαναν τον πόνο τους δύναμη αντίστασης» για να μην καταστραφεί η «γενέθλια γη». «Κέρδισαν μόνοι τη ζωή τους, είτε παλεύοντας με τη θάλασσα είτε με τη γη, είτε τα τελευταία χρόνια με τον τουρισμό» και σήμερα βιώνοντας τη βία και τη στέρηση ελευθεριών «κατανόησαν ενστικτωδώς την ουσία της ριζοσπαστικότητας και της αλληλεγγύης». «Παραμέρισαν τους εγωισμούς και τις μικροαστικές συνήθειες και ενώθηκαν σε μια γροθιά ισχυρή». Μας καλούν λοιπόν «να ξυπνήσουμε» για να αντιμετωπίσουμε όλοι μαζί το «τέρας του καπιταλισμού» (οι υπογραμμίσεις δικές μου). Στο δεύτερο δημοσίευμα ο ηρωισμός των κατοίκων συνδέεται με

την ομορφιά της φύσης και, σε αντιπαράβολη με την αστυνομία, διαμορφώνουν ένα ισχυρό δίπολο: «Μέσα από τα πυκνά φυλλώματα ενός πανέμορφου δάσους, δίπλα σε τρεχούμενα νερά, ξεπροβάλλει ένας πάνοπλος άνδρας των ΜΑΤ με πλήρη εξάρτηση». Το φουτουριστικό αυτό σκηνικό, όπως χαρακτηρίζεται στο κείμενο, συμπληρώνουν σειρά από συναισθηματικές λεπτομέρειες που παραπέμπουν μάλλον σε μια εδραιωμένη κανονικότητα: «Μόλις κάνουν την εμφάνισή τους οι κλούβες των ΜΑΤ, ένα τηλεφώνημα αρκεί στον παπά του χωριού και οι ηλεκτρικές καμπάνες της εκκλησίας θα ηχήσουν αναστάσιμα. [...] Τα φαγητά στα μπλόκα τα φέρνουν οι γυναίκες του χωριού, που είναι ομολογουμένως η ψυχή του αγώνα. Ό,τι τραβά η ψυχή σου. Ανάλογα με τα ήθη και τα έθιμα. Νηστεία τη Μεγάλη Εβδομάδα, κατσικάκι την Κυριακή του Πάσχα και ούτω καθ' εξής» (Χατζηνικόλας 2013) – περιγραφή που μοιάζει να συνομιλεί περισσότερο με τα «γαλατικά χωριά» της Φιλοθέης και της Νέας Φιλαδέλφειας παρά να μεταφέρει ένα κλίμα ανατροπής και ριζοσπαστικότητας⁵.

Η ψευδαίσθηση της χωρικά απομονωμένης και περιτειχισμένης ελευθερίας, όπως έχει επισημάνει ο Σταύρος Σταυρίδης (2011), τείνει να κατασκευάζει τη γεωγραφία της χειραφέτησης με τη μορφή ενός χάρτη όπου σημαδεύονται ξεκάθαρα ελεύθερες περιοχές, περιτριγυρισμένες από εχθρούς, εύκολα προσδιορίσιμες και ανιχνεύσιμες. Και επισημαίνει ότι αυτή «η έμφαση σε χωρικά εντοπισμένες μοριακές ετερότητες τείνει να ορίζει το χώρο ως διεσπαρμένο και διαφοροποιητικό...». Απαξιώνοντας το σύνθετο πλέγμα των χωρο-κοινωνικών σχέσεων, η εικόνα αυτή υιοθετεί «ένα συγκεκριμένο τύπο ηθικής που χωροποιεί: αυτό που βρίσκεται μακριά από το υπάρχον κακό είναι, εξ ορισμού, αμόλυντο, απόλυτα “άλλο”». Η αντίληψη αυτή παρακινεί όχι μόνο την υλική περιχαράκωση του τοπικού, αλλά και αμυντικές στρατηγικές υπεράσπισης και θωράκισης, οι οποίες, όπως έχει υποστηρίξει ο Ernesto Laclau (στο: Hall κ.ά 2010:29), μάλλον επιβεβαιώνουν τη μόνιμη περιθωριοποίησή του. Η νέα παγκόσμια ιεραρχία εξουσίας και δύναμης εμφανίζεται ακλόνητη, ακριβώς επειδή ο χώρος εμφανίζεται κερματισμένος και τοπικοποιημένος. Ο Manuel Castells (στο: Bauman 2008:143) ισχυρίζεται ότι με αυτόν τον τρόπο αποδυναμώνεται το τοπικό και η μόνη ευκαιρία αντίστασης που διαθέτει είναι να αρνηθεί την προσεδάφιση των ακατανίκητων παγκόσμιων ροών. Ωστόσο «ακόμα και τότε, το μόνο που καταφέρνει είναι να τις δει να προσεδαφίζονται στη διπλανή τοπικότητα, προκαλώντας έτσι τον παραμερισμό και την περι-

θωριοποίηση των εξεγερμένων κοινοτήτων» – και την απαξίωσή τους σε δημοσιεύματα όπως αυτό για την Κερατέα και την Κόρινθο στο οποίο εξισώνονται με «εκλογική πελατεία» που επιδιώκει να τη γλυτώσει.

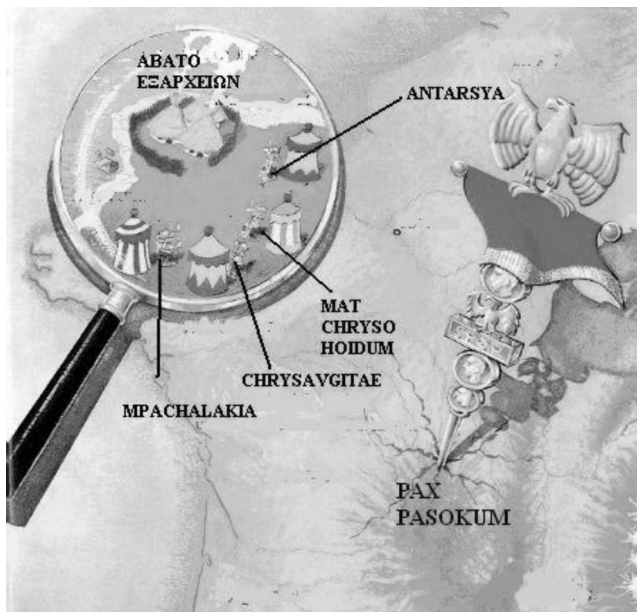
Την ενότητα αυτή συμπληρώνουν τρεις ακόμα αναφορές σε γαλατικά χωριά ανυπακοής και διεκδίκησης. Η πρώτη αφορά άρθρο για την Ιερισσό, δημοσιευμένο στην *Αυγή*, με τίτλο «Δενδίζ» (Ανανδρανιστάκης 2013). Στο κείμενο η κριτική στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης αναπτύσσεται με ηθικούς όρους. Ο αρθρογράφος διερωτάται στην εισαγωγή: «Πόσο ηλίθιος μπορεί να είναι κανείς για να χαρακτηρίσει την Ιερισσό Γαλατικό Χωριό; Για να ταυτίσει ένα μέρος υποτίθεται παραβατικό και αποτρόπαιο με ένα παγκόσμιο σύμβολο αντίστασης, καλοσύνης και χαβαλέ; Κι ο ίδιος να δίνει στον εαυτό του τον ρόλο του Ρωμαίου Εκατόνταρχου, που τρώει φάπες από τον Οβελίζ και δαγκωνιές από τον Ιντεφίζ; Αν δεν είναι ηλιθιότητα, είναι αμορφωσιά». Στη συνέχεια, υποδεικνύοντας τρία ακόμα γαλατικά χωριά (των εφοπλιστών, των ειδικών δυνάμεων της αστυνομίας και της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ όσον αφορά τα δάνειά τους), εγκλωβίζεται στην επικοινωνιακή στρατηγική του κατακερματισμού σε χωρικά και κοινωνικά ομαδοποιημένους ενόχους και θύματα.

Τα δυο επόμενα κείμενα είναι παλιότερες δημοσιεύσεις στον Τύπο τον προσκεείμενο και πάλι στην Αριστερά. Το πρώτο από την *Εποχή* έχει τίτλο «Ήταν κάποτε ένα γαλατικό χωριό που λεγόταν ελληνικό πανεπιστήμιο» (Βελισσαρίου 2011). Στο άρθρο γίνεται μια εμπειριστατωμένη κριτική στον νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η συμβολική ωστόσο αναφορά σε «ανυπότακτους Γαλάτες» αναπαράγει την εικόνα των αμόλυντων χειραφετημένων κοινοτήτων, η οποία ενισχύεται στο κείμενο και με την αντιστοιχία του αγώνα των καθηγητών με εκείνο των ανθρακωρύχων στην Αγγλία της Θάτσερ. Η τελευταία δημοσίευση αφορά συνέντευξη του Αλέκου Αλαβάνου (*Εφημερίδα Δρόμος*) στο πλαίσιο της προεκλογικής καμπάνιας της «Ελεύθερης Αττικής» τον Οκτώβρη του 2010. Περιγράφοντας το όραμα μιας «ανυπότακτης» περιφέρειας, ο γνωστός πολιτικός ομολογεί: «Γαλατικό χωριό λοιπόν. Αστερίζ και Οβελίζ. Δε σας κρύβω την αμαρτία μου. Μου αρέσουν πολύ. Μου αρέσει που περιφρονούν, γελοιοποιούν και συντρίβουν τους Ρωμαίους. Θα ήθελα να μένω σε ένα τέτοιο χωριό» – σε ένα χωριό που, να θυμηθούμε, σχεδιάστηκε για να σατιρίσει την ψευδαίσθηση της χωρικά απομονωμένης και περιτειχισμένης ελευθερίας.

3. Η ιδεολογία της υποταγμένης προστασίας

Το σκίτσο του γαλατικού χωριού, έχει χρησιμοποιηθεί και για κεντρικές περιοχές της Αθήνας. Οι αναπαραστάσεις αυτές είναι λιγότερο διαδεδομένες, παρουσιάζουν όμως ξεχωριστό ενδιαφέρον γιατί εικονογραφούν πολιτικές δηλώσεις και πρακτικές με έντονες επιπτώσεις στο χώρο της πόλης. Το πρώτο σκίτσο δημοσιεύτηκε σε blog το 2009, τρεις μέρες πριν την επέτειο της 17ης Νοεμβρίου (εικόνα 8). Γαλατικό χωριό αυτή τη φορά τα Εξάρχεια, στις αράδες που συνοδεύουν το σκίτσο επισημαίνεται η έντονη παρουσία της αστυνομίας στην περιοχή, καταλήγοντας: «Μολτοφιές και δακρυγόνα πηγαionoέρχονται στον αέρα ενώ το μόνο ανυπότακτο μέρος της Αθήνας πολιορκείται ξανά» (ανώνυμο 2009γ). Ένα μήνα νωρίτερα σε άρθρο στο *Βήμα*, με θέμα την επιστροφή του «εθνικού αστυνομίου» Μιχάλη Χρυσοχοϊδη στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, η περιοχή των Εξαρχείων χαρακτηρίζεται «ανεξάρτητο γαλατικό χωριό», «γνωστή ευαίσθητη περιοχή», στην οποία σημειώνονται κατ'επανάληψη επεισόδια (ανώνυμο 2009α). Μια ακόμα μετάπλαση του γνωστού σκίτσου αναρτήθηκε σε blog της Χρυσής Αυγής την ίδια χρονιά (εικόνα 9). Ως γαλατικό χωριό αναφέρεται ο Άγιος Παντελεήμονας και το επεξηγηματικό κείμενο αναπαράγει το ύφος γραφής της ναζιστικής ιδεολογίας: «Η δράση τοποθετείται στο 2009 μ.Χ. Όλη η χώρα του Ελλαδιστάν έχει πέσει στα χέρια των λαθρομεταναστών και των επαγγελματιών αντιρατσιστών. Όλη; Όχι! Οι κάτοικοι μιας μικρής περιοχής της πρωτεύουσας, χάρη στο μαγικό φίλτρο που παρασκευάζει ο δρυνδης φιλοτιμίζ, που τους δίνει υπερφυσική δύναμη, συνεχίζουν να αντιστέκονται στους νεοταξίτες. Οι προσπάθειες να υποταχτεί η περιοχή, πάντα με αποτυχημένη κατάληξη, είναι το κύριο θέμα του κόμιζ. Οι δαιμόνιοι κάτοικοι, πάντα καταφέρνουν, με τη βοήθεια του μαγικού φίλτρον, του θάρρους αλλά και της γενναίας τους ψυχής, να χαλάσουν τα σχέδια των διακτινιζόμενων μισθοφόρων της νέας Ρώμης [...]» (ανώνυμο 2009β).

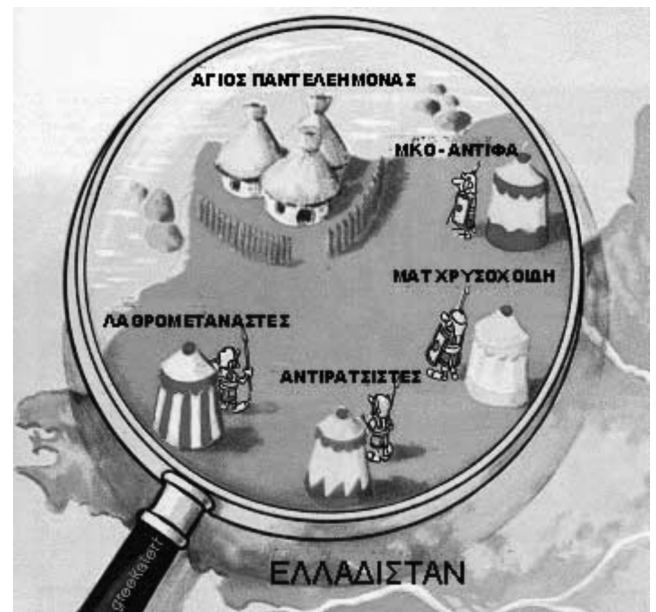
Τα τελευταία χρόνια η περιχαράκωση των συνοικιών του κέντρου της Αθήνας κατασκευάζεται στον πολιτικό λόγο με σαφείς και συχνά αρνητικούς χαρακτηρισμούς. Για παράδειγμα, πρόσφατα ο Δήμαρχος της Αθήνας, Γιώργος Καμίνης, σε ημερίδα για την εγκληματικότητα και τη βία στην πόλη, στοχοποίησε τις συγκεκριμένες περιοχές ως «σημαδιακά άβατα ... με εκ διαμέτρου αντίθετη πολιτική ταυτότητα, με κοινό χαρακτηριστικό όμως

Εικόνα 8 (πηγή: ανώνυμο 2009γ)

μια ατμόσφαιρα διάχυτης απειλής». Η απειλή, όπως εξήγησε, οφείλεται στην απουσία επαγγελματισμού στο πεδίο της δημόσιας τάξης, καθώς οι πολιτικές ηγεσίες των αρμόδιων υπουργείων διοχέτευαν συνειδητά παράνομους μετανάστες στο κέντρο της Αθήνας (www.cityofathens.gr 2013)⁶.

Το ζήτημα της ασφάλειας στις πόλεις κυριαρχεί τις τελευταίες δεκαετίες τόσο στις πολιτικές πρακτικές σε διεθνές, εθνικό και πιο τοπικό επίπεδο δήμου, γειτονιάς, όσο και στις θεωρητικές διατυπώσεις από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους. Είναι σαφές ότι το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης απαιτεί ένα αυστηρότερο ελεγχόμενο αστικό περιβάλλον που να εγγυάται χώρους ελκυστικούς, «καθαρούς και τακτοποιημένους», ικανούς να προσελκύσουν επενδυτές και επισκέπτες. Επίσης έχει γίνει πια έντονα αντιληπτό ότι η ιδεολογία, που προτάσσει στο κοινωνικό κράτος, ένα κράτος ποινικού δικαίου, ελέγχου και καταστολής, καλλιεργείται από (και στηρίζεται σε) όλο και πιο αυταρχικές πρακτικές διακυβέρνησης. Είναι ενδεικτική η επισήμανση του Hugues Lagrange (στο: Bauman 2008:38-39) ότι οι πιο θεαματικοί «πανικοί ασφάλειας» και οι δυνατότεροι συναγερμοί για την άνοδο της εγκληματικότητας έχουν λάβει χώρα, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, σε χώρες όπου οι κοινωνικές παροχές περιορίστηκαν δραματικά (όπως οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία), αλλά και σε χώρες με τις λιγότερο ανεπτυγμένες κοινωνικές υπηρεσίες (όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα).

εικόνα 9 (πηγή: ανώνυμο 2009β)

Οι πρώτοι «συναγερμοί» στη χώρα μας εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990 από τον τότε Υπουργό Δημοσίας Τάξης Μιχάλη Χρυσοχοΐδη, ο οποίος εισήγαγε και τη ρητορεία της πολιτικής της «μηδενικής ανοχής». Η θεαματική επέκταση του ποινικού δικαίου ταυτόχρονα με τη μετάβαση σε μια αστυνομοκρατούμενη καθημερινότητα επιτεύχθηκε σταδιακά όλα αυτά τα χρόνια βρίσκοντας ευρύτερη αποδοχή και συναίνεση. Καταλυτικό ρόλο σε αυτό είχαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες και το επιτακτικό (εθνικό) καθήκον να διεξαχθούν με ασφάλεια, αφού είχε μεσολάβήσει το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ προκαλώντας έναν από τους ηχηρότερους συναγερμούς στην ιστορία της Δύσης. Ισχυρό ρόλο όμως είχαν και εγχώριες παράμετροι όπως η πολιτική για την ασφάλεια που χαράζεται παράλληλα αυτό το διάστημα από τη δημοτική αρχή της πρωτεύουσας και την κεντρική εξουσία, και, πιο σημαντική ίσως ακόμα, η απουσία ιδεολογικής αντίστασης από όλες τις πολιτικές παρατάξεις⁷.

Άμεσα συνυφασμένες με τη χωρο-κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς διαμορφώνουν συγκεκριμένες γεωγραφίες από το τοπικό επίπεδο της πόλης μέχρι τον παγκόσμιο χώρο, οι αυταρχικές πρακτικές καταστολής ενισχύουν την περιχαράκωση εδραιώνοντας ταυτόχρονα και το ιδεολογικό δίπολο που την υπηρετεί. Τρία αλληλένδετα μηνύματα μπορούν να επισημανθούν, τα οποία εκφράζονται ρητά τόσο στις δηλώσεις του Δημάρχου της Αθήνας όσο και στις αναπαραστάσεις των «ανυπότακτων» γειτονιών της. Το πρώτο αφορά την ταύτιση της ασφά-

λειας με την ποινική δίωξη των συνεπειών της κοινωνικής υποβάθμισης, σε αντίθεση με την κοινωνική ασφάλεια που αποσκοπεί στην πρόληψη της. Το δεύτερο μήνυμα αφορά στην ταύτιση του εγκλήματος με ορισμένες μόνο μορφές εγκληματικότητας που λαμβάνουν χώρα στον δημόσιο χώρο της πόλης (όπως διαρρήξεις αυτοκινήτων, ληστείες, καταστροφές αστικού εξοπλισμού)⁸ και συνακόλουθα την ενοχοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και χώρων. Το τρίτο και πιο σημαντικό αφορά την έννοια της δημοκρατίας. Οι εκστρατείες για την ασφάλεια μοιάζουν να ικανοποιούν το διάχυτο συναίσθημα ανασφάλειας (που προκαλείται κυρίως από τις πολιτικές συρρίκνωσης του κοινωνικού κράτους) με την κινητοποίησή του ενάντια σε καθετί που παρεκκλίνει ή διαφέρει (βλ. Λουίτζι Φεραγιόλι στο: Γιαλκέτσης 2010). Εξομοιώνοντας μετανάστες, αστέγους, άτομα τοξικοεξαρτημένα, εκδιδόμενες γυναίκες, μικροεμπόρους, διαδηλωτές με εγκληματίες, κατασκευάζουν ηθικά ένα «εμείς» απέναντι σε κάποιους «άλλους», ένα γιγάντιο απειλητικό πρόσωπο το οποίο πρέπει να αποκλείσουμε «έξω» από τον «αμόλυντο» χώρο μας. Το ιδεολογικό αυτό δίπολο αντιτάσσει μεταξύ τους χώρες, πόλεις (ο πιο καθαρός, ο πιο ασφαλής προορισμός), γειτονιές και συνοικίες. Αντιτάσσει επίσης τους «κατάλληλους» κατοίκους και επισκέπτες, που καλούνται να επιστρέψουν στο «υποβαθμισμένο» κέντρο της πόλης, σε εκείνους που σήμερα το κατοικούν, στις παραγωγικές δυνάμεις που διατηρούν επίπονα την αγορά του ή στον υπόκοσμο, που συνήθως βρίσκεται εκεί ως αποτέλεσμα κρατικών επιλογών και της ιδιωτικής κερδοσκοπίας.

Η ιδεολογία της υποταγμένης προστασίας, ενισχυμένη καθημερινά και από τα ΜΜΕ, διαμορφώνει πολύ πιο σκληρά όρια από εκείνα του τοίχου σε μια οχυρωμένη κοινότητα, ανακυκλώνει το φόβο, εδραιώνει τη μεικτοφοβία και το πιο ίσως σημαντικό μετατοπίζει τις κοινωνικές αντιθέσεις και συγκρούσεις από την πολιτική στην ηθική αντιπαράθεση – ανοίγοντας έτσι το δρόμο στην εθνικιστική και ρατσιστική ιδεολογία και βία.

Λίγες μέρες μετά τα γεγονότα στη Μανωλάδα, με τον πυροβολισμό μεταναστών (θυμάτων απάνθρωπης εκμετάλλευσης στην παραγωγή φράουλας) σε blog δημοσιεύθηκε η παρακάτω περιγραφή από περιστατικό που έλαβε χώρα στη λαϊκή των Εξαρχείων μετά από σχετικό κάλεσμα για παρέμβαση.

«...Όταν ο κόσμος της παρέμβασης έφτασε στο πρώτο πάγκο με φράουλες Μανωλάδας αφήσαμε κάποια αυτοκόλλητα και δώσαμε κείμενα σε περαστικούς. Ο σχετικά

“σφίχτης” τύπος με το ψιλοξυρισμένο μαλλάκι τσαμπουκαλεύτηκε προσπαθώντας να ανοίξει συζήτηση. Είπε φωναχτά πως “καλά έκαναν και τους πυροβόλησαν γιατί πήγαν 40 σε 3”. Αμέσως άρχισαν να κράζουν οι πάντες, από το κόσμο της παρέμβασης μέχρι κυρίες που περνούσαν με τα καρότσια και άκουσαν τι έγινε και άρχισαν και αυτές να διαμαρτύρονται. Αφού το ζώον είχε φάει ήδη τις πρώτες φράουλες στη μάπα, φαίνεται ότι προσπάθησε να χρησιμοποιήσει τα “μεγάλα μέσα”:

”Φύγετε ρε από εδώ εγώ είμαι Χρυσή Αυγή...”

“Τι είπες ρε ότι είσαι...;”

“Χρυσή Αυγή είμαι ρε και φύγετε από εδώ, καλά τους κάνανε και τους πυροβόλησαν...”

Δεν πέρασαν ούτε 5 δευτερόλεπτα και ο ναζί έμπορας έφαγε καπέλο ΟΛΟ το πάγκο με καμιά 20ρια κιλά φράουλες σε κεσεδάκια. Αφού είδε ότι αυτές οι μαλακίες στα Εξάρχεια δεν περνάνε και αφού όλοι ήταν εκτός εαυτού, κυνηγήθηκε και κρύφτηκε σε παρακείμενη έξοδο υπόγειου γκαράζ σαν καλό σκουλήκι που είναι. Προφανώς πίστευε ότι θα ψαρώναμε αλλά αντί για αυτό, πήρε το πρώτο του μάθημα κοινωνικής ιστορίας...» (ανώνυμο 2013γ).

Η βία είναι αυτο-αναπαραγόμενη. Έτσι αντικρούει και παρεμποδίζει κάθε προσπάθεια να αναπτυχθεί μια μη βίαιη κοινωνία (Springer 2011:550). Είναι σαφές ότι μια δημοκρατική κοινωνία δεν μπορεί να μεταχειρίζεται όσους αμφισβητούν τους βασικούς της θεσμούς ως νόμιμους αντιπάλους. Για να αντιμετωπιστεί ο «άλλος» ως ισότιμος συνομιλητής είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας κοινός συμβολικός χώρος, χώρος ωστόσο πολιτικός και όχι συναισθηματικός και ηθικοπλαστικός (Mouffe 2010:147). Η δημοκρατία απαιτεί συγκρουσιακό διάλογο και αυτός δε γίνεται, όπως εύστοχα παρατηρεί η Δώρα Κοτσακά-Καλαϊτζιδάκη (2012), με ελιτισμό και θωράκιση σε ένα «εμείς» με δήθεν κοινά πολιτισμικά και ιδεολογικά σημαίνόμενα, ούτε με ειρωνεία και απέχθεια, ούτε βέβαια αθετώντας τους κώδικες που έχουμε θεσπίσει στο πλαίσιο του συμβολικού αυτού χώρου, δηλαδή, βρίζοντας, απειλώντας και πετώντας φράουλες – ας θυμηθούμε τα λόγια του Α. Αλαβάνου για τη γοητεία του γαλατικού χωριού: «περιφρόνηση, γελοιοποίηση και συντριβή». Αντίθετα η συγκρουσιακή συναίνεση προκύπτει από την άρνηση συνομιλίας με όσους παραβιάζουν τις αρχές αυτού του διαλόγου, αρχές διαπραγματεύσιμες ως προς την ερμηνεία τους, όχι όμως ως προς την ύπαρξή τους. Η συγκρουσιακή συναίνεση προκύπτει επίσης καθημερινά μέσα από τη βραδυκίνητη αλλά ζωντανή αλλη-

λεπίδραση στον πραγματικό χώρο της πόλης, μακριά δηλαδή από τα συμβολικά τείχη των γαλατικών χωριών.

Συμπερασματικά: «Αν γίνουμε γαλατικό χωριό, θα μας πέσει ο ουρανός στο κεφάλι»⁹

Στην ιστοσελίδα όπου αναρτήθηκε πρόπερσι η είδηση για την αντίσταση του γαλατικού χωριού της Ανθήλης, τον Απρίλιο του 2013 ένα μεγαλύτερο κείμενο συνοδεύει το σκίτσο με τη «Διαπλανητική Ομοσπονδία Γαλατικών Χωριών» (εικόνα 10). Το έναυσμα έχει δώσει η δήλωση του «εκατόνταρχου» Δένδια, η οποία, σύμφωνα με τη δημοσίευση, αποκαλύπτει ότι η «Νέα Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία», με τη μορφή «Γερμανικού Δ' Ράιχ» είναι «Κατοχική Δύναμη σε όλη την Ευρώπη», ενώ η ελληνική κυβέρνηση λειτουργεί ως «δοσίλογο καθεστώς ντόπιων τοποτηρητών». Ο αρθρογράφος προτείνει την εξάπλωση των γαλατικών χωριών από την Κερατέα μέχρι τη Χαλκιδική, σε «ένα ενιαίο μέτωπο αντίστασης, με “γαλατικά χωριά” να ξεφυτρώνουν από άκρη σε άκρη της χώρας και στη συνέχεια της Ευρώπης». Στη νέα αυτή πραγματικότητα «το αίτημα μιας Γενικής Πολιτικής Απεργίας Διαρκείας θα γίνεται πράξη *de facto*, γεγονός το οποίο θα έδινε τη δυνατότητα στο Λαό να προσχωρήσει στα επόμενα βήματα για την εγκαθίδρυση ουσιαστικής δημοκρατίας με την οργάνωση Συντακτικής Εθνοσυνέλευσης και την ανακήρυξη από τον ίδιο το Λαό της Λαϊκής και Εθνικής Κυριαρχίας της πατρίδας μας ... Ας φτιάξουμε λοιπόν Γαλατικά Χωριά παντού» (ανώνυμο 2013β), μας παρακινεί εικόνα και κείμενο αφήνοντας πολλά αναπάντητα ερωτήματα για το ποια από τα παραπάνω γαλατικά χωριά θα συμμετέχουν στη Συντακτική Εθνοσυνέλευση και πότε θα ριξουν τα μεταξύ τους τείχη.

Εξετάζοντας την καουμπόικη παράδοση, ο E. Hobsbawm (2013:289-93) επισημαίνει την επανάκαμψή της ως εδραιωμένου μύθου της Αμερικής του Ρίγκαν – του πρώτου προέδρου μετά τον Τέντι Ρούσβελτ του οποίου η εικόνα ήταν εσκεμμένα γουέστερν και καβάλα σε άλογο. Πρόκειται για μύθο που εκφράζει τον *ατομικιστικό αναρχισμό* που είναι ενσωματωμένος στον αμερικανικό καπιταλισμό: τον αναρχισμό της αγοράς (της υπεροχής του κέρδους απέναντι στο νόμο και το κράτος), αλλά και «το ιδανικό ενός ατόμου ανεξέλεγκτου από κάθε περιορισμό της κρατικής αρχής». Κάτι αντίστοιχο εκφράζουν και τα γαλατικά χωριά στην Ελλάδα της κρίσης μολονότι συχνά

ο επινοημένος μύθος τους θεωρείται όχημα για να εκθειαστεί η αρετή της κοινωνικής αλληλεγγύης και της συλλογικής διεκδίκησης. Η πεποίθηση ότι η δημοκρατία και η ελευθερία μπορούν να περιχαρακωθούν σε ένα χωριό, μια πόλη ή μια χώρα, υπονοεί την ύπαρξη ενός προϋπάρχοντος ιδεατού συστήματος. Η δημόσια επίδειξη δύναμης και ρητορικών παλικαρισμών απέναντι στον «ξένο εχθρό» και τους «εσωτερικούς του πράκτορες», που απειλούν το έθνος, υπονοεί μια ιδεατή κοινωνία με στατική, «αμόλυνη» ταυτότητα, ομογενοποιημένη και ανδροκρατούμενη. Κοινωνία «καουμπόηδων» που υπερασπίζονται τα παραδοσιακά ιδανικά της κοινότητάς τους. Χαράσσοντας μια διαχωριστική γραμμή μεταξύ του αφηρημένου «κάπου στο πουθενά» χώρου των παγκόσμιων χειριστών (ή άλλοτε της ομογενοποιημένης γερμανικής επικράτειας) και του συγκεκριμένου «χωριού», εγκαθιδρύουν μια ηθική αντιπαράθεση που αναλώνεται σε στοχευμένες προκαταλήψεις, ανταγωνισμούς ομάδων και υποβόσκουσες εχθρότητες.

Η συνθήκη της κρίσης θυμίζει αυτό που ο Z. Bauman (2008:29) περιγράφει σαν «ένα είδος αδυσώπητου και αδιάκοπου παιχνιδιού μουσικών καρεκλών, για το οποίο μια στιγμιαία απροσεξία συνεπάγεται την ανεπίστρεπτη ήττα και τον αμετάκλητο αποκλεισμό». Η ήττα με το τέλος της μουσικής, γίνεται σήμερα δυνητική προοπτική (όχι βέβαια ισότιμα) για καθένα και καθεμιά, χωρίς να έχει προηγηθεί υποχρεωτικά κάποια «απροσεξία», απλά με την εντατικοποίηση του ρυθμού με τον οποίο αποσύρονται οι καρέκλες. Από την άλλη οι τοπικοί αγώνες μοιάζουν «θανάσιμα ταλαιπωρημένοι» (Bauman 2008:139) και ίσως αδιέξοδοι όταν τα άτομα καλούνται να ενταχθούν σε ένα «γαλατικό χωριό» δύσκολα αναγνωρίσιμο στο μι-

Εικόνα 10 (πηγή: ανώνυμο 2013β)

κρόκοσμό τους. Καθημερινά συναντούν σχέσεις αλληλεγγύης αλλά και συγκρούσεις, ποικίλες ταυτότητες σε περισσότερο ή λιγότερο έκδηλες αντιπαραθέσεις. Έτσι η πρόσκληση κατάταξης σε επαναστατημένες κοινότητες, χωρικά προσδιορισμένες, προκαλεί μια ενοχοποιητική σύγχυση, αν όχι έναν νοητό αποκλεισμό: ανήκουν στην «κοινωνία του ύπνου» ή μήπως δεν είναι «κατάλληλοι» (αρκετά ηρωικοί) για μια ιδεατή κοινότητα; Εξάλλου η γειτονιά τους δε μοιάζει να έχει την «ενστικτώδη» ριζοσπαστικότητα άλλων γειτονιών. Στο ίδιο πλαίσιο, ο αυταρχικός αντίλογος για τις επικείμενες καταστροφές εάν η γειτονιά μετατραπεί σε «ανυπότακτη κοινότητα» γίνεται πιο πειστικός γιατί δεν ενοχοποιεί το φόβο και την ανασφάλεια, αντίθετα τα ενδυναμώνει. Η ανακύκλωση του φόβου βαθιάει το διχασμό και ενισχύει το συναίσθημα της ανημποριάς. Η ανάγκη απεγκλωβισμού από τις διπολικές διατυπώσεις που κατασκευάζουν αυτή την αόρατη παγίδα και τις πολύ πιο ορατές της χωρικές συνέπειες, μας οδηγούν σε δυο ακόμα επισημάνσεις.

Η πρώτη αφορά την απομυθοποίηση της αντίληψης που εμφανίζει τις συνδέσεις λαών και τόπων ως σταθερές, υποκείμενες στην απλουστευτική λογική της ομοιογένειας. Για να αναδειχθεί η αστάθεια και η ρευστότητα των συνδέσεων αυτών, χρειάζεται μια διαφορετική ανάγνωση της ενότητας του «εμείς» και της ετερότητας του «άλλου», όχι όμως για να εγκατασταθεί μια διαλογική σχέση ανάμεσα σε γεωγραφικά διακριτές κοινωνίες, αλλά για να γίνουν ορατές (και διαπραγματεύσιμες) οι διαδικασίες παραγωγής της διαφοράς και των προνομίων σε έναν κόσμο, πολιτισμικά, κοινωνικά και οικονομικά, αλληλένδετο (βλ. Gupta & Ferguson 2005:82,87). Πρόκληση προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν, για παράδειγμα, να αναδειχθεί η παρανόηση που διέπει την κυρίαρχη στην Ελλάδα αφήγηση για το ρατσισμό. Όπως επισημαίνει η Άννα Φραγκουδάκη (2013:171), το μεγαλύτερο ποσοστό των ελλήνων πολιτών κατανοεί το ρατσισμό σαν τη δημόσια και ρητή αναγνώριση μιας κατωτερότητας που είναι αντικειμενικά δεδομένη. Αναλογικά αντιρατσιστική συμπεριφορά εκλαμβάνεται η φιλανθρωπική συμπάθεια προς συνανθρώπους με κατώτερα χαρακτηριστικά. Αποδυνάμωση αυτής της αντίληψης δε σημαίνει μόνο κατάδειξη και απομόνωση όσων δε σέβονται τη διαφορετικότητα, αλλά και παραδοχή αυτού που η D. Massey (2001:28) αποκαλεί «ταυτοχρονία της διαφοράς»: ότι δηλαδή «*οι πραγματικά υπαρκτοί “άλλοι” ίσως να μη μας ακολουθούν απλώς, αλλά να έχουν να πουν τις δικές τους ιστορίες*».

Για να μπορέσουμε να αμφισβητήσουμε την αντίληψη που ορίζει την πόλη σαν συνάθροιση ταυτοποιημένων περιοχών, οφείλουμε να είμαστε ανοικτοί σε μετασχηματισμούς της δικής μας ταυτότητας δημιουργώντας γέφυρες για να αναδειχθούν οι ενδιάμεσοι εκείνοι χώροι που παρέχουν τη δυνατότητα συνάντησης, ανταλλαγής και αμοιβαίας αναγνώρισης (βλ. Σταυρίδης 2011). Σημαίνει ότι αναγνωρίζουμε τις μυριάδες στάσεις και πρακτικές που καθημερινά αναπροσδιορίζουν σημασίες και μετατοπίζουν όρια. Σημαίνει πρωταρχικά αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε το χώρο και κυρίως στον τρόπο με τον οποίο συνθέτουμε τις μικρές τοπικές ιστορίες με τη μεγάλη «παγκόσμια εικόνα».

Η αποδέσμευση από τη χωρική αντιπαραθέση μεταξύ ενός (αυθεντικού) μέσα και ενός έξω, απαιτεί επίσης την αλλαγή στάσης απέναντι στον αναγνωρισμένο εχθρό της ελίτ τάξης των παγκόσμιων χειριστών. Τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα καθορίζουν σήμερα τις παγκόσμιες ροές και τη «χωρο-χρονική συμπίεση» που αυτές διαμορφώνουν, δεν παύουν ωστόσο να αποτελούν μέρος της πόλης που κατοικούν, ενός φυσικού τοπικού χώρου ο οποίος αναδιαμορφώνεται καθημερινά μέσα από την προσπάθεια διαχείρισης του κοινού βίου, μέσα από αγώνες και συγκρούσεις που συχνά καταπνίγονται από τις σχέσεις εξουσίας, αλλά που εξίσου συχνά καταφέρνουν να επαναδιαπραγματεύονται τα κυρίαρχα νοήματα και να κλονίζουν τις υπάρχουσες ιεραρχίες. Η αντιμετώπιση του κυρίαρχου άλλου ως δεδομένου εχθρού εδραιώνει την εξουσία του αντί να την απογυμνώνει. Και αντίστοιχα, η αβίαστη αποδοχή μιας κατεστημένης χωρικής τάξης υποτιμά τις διαδικασίες κατασκευής της, αλλά και την ικανότητα των ανθρώπων να την ανατρέπουν, τόσο μέσα από τη φυσική κινητικότητα και τις κοινωνικές σχέσεις, όσο και μέσα από την αντιληπτική και πολιτική πράξη.

Η δεύτερη επισημάνση αφορά τον παραγκωνισμό του ηθικού λόγου. Για να αλλάξουν οι όροι με τους οποίους διεξάγεται ο δημόσιος διάλογος, χρειάζεται να αναπτυχθεί ένας πολιτικός λόγος που δεν απαιτεί την απόλυτη συναίνεση. Αντίθετα, αναγνωρίζοντας ότι ο χώρος είναι ένα συγκρουσιακό πεδίο που έχει ανάγκη την πολλαπλότητα, να χαράζει όρια όχι με εργαλεία που υποβαθμίζουν τους ανθρώπους σε οριοθετημένες και πάγιες ταυτότητες, αλλά με επιχειρήματα που αναδεικνύουν τον πολιτικό «άλλο». Χρειάζεται να αναγνωρίζει ακόμα το δικαίωμα όλων να συμμετέχουν στην κοινότητά τους και στις αποφάσεις για το μέλλον της, αλλά επίσης να κατανοεί και να επισημαίνει κάθε φορά ότι οι δυνατότητες

και οι τρόποι συμμετοχής καθεμιάς και καθενός διαφέρουν, όπως πιθανά διαφέρουν και οι αντιλήψεις, τα αιτήματα και οι διεκδικήσεις.

Ιστορικά δεν υπήρχαν γαλατικά χωριά ούτε ιδεατή δημοκρατία, αλλά και η ερμηνεία τους, όπως είδαμε, δεν είναι «κοινός τόπος». Η δημοκρατική κοινωνία κτίζεται καθημερινά σε πολλαπλούς χώρους μέσα από μικρές ή μεγαλύτερες αποκλίσεις από μια ηθικά κατασκευασμένη κανονικότητα. Για να αποσταθεροποιηθεί αυτή η κανονικότητα, χρειάζεται μια πολιτική που να επιδιώκει να δώσει διάρκεια και χώρο σε αυτές ακριβώς τις αποκλίσεις. Το μεγάλο στοίχημα της εποχής μας είναι να καταλαγιάσει ο στρόβιλος που ανακυκλώνει το φόβο. Και αυτό δε γίνεται με την επινόηση μύθων και παραδόσεων, ούτε με εθνοσωτήριες ρητορείες, αλλά με την κοπιαστική και επίμονη καθημερινή οικοδόμηση εναλλακτικών επιλογών.

Σημειώσεις

* Μέρος της εργασίας παρουσιάστηκε στο συνέδριο «Μεταβολές κι ανασηματοδοτήσεις του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης», Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, 1-3 Νοεμβρίου 2013, Βόλος.

2. Τα 24 συνολικά άρθρα, που χρησιμοποιήθηκαν, αναφέρονται στο τέλος της βιβλιογραφίας.

3. Για παράδειγμα, η δραστική άνοδος του Αυστριακού Κόμματος Ελευθέρων (FPÖ), στα τέλη της δεκαετίας του 1990, δεν οφείλεται τόσο στη νοσταλγία για τους ναζί που απηχούσαν οι διατυπώσεις του Κόμματος, όσο στην ικανότητα του Γιοργκ Χάιντερ, εκμεταλλεύμενου την απουσία πολιτικού πλουραλισμού, να κατασκευάσει μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε έναν ισχυρό πόλο συλλογικής ταυτότητας, το «λαό», που μάχεται τον άλλο πόλο των «ελίτ της συναίνεσης». Σε ανάλογα επιχειρήματα στηρίχθηκε και η άνοδος του Εθνικού Μετώπου στη Γαλλία από τη δεκαετία του 1980 μέχρι σήμερα. Σε μια περίοδο που τα πολιτικά όρια γίνονται σταδιακά όλο και πιο δυσδιάκριτα, ο Ζαν-Μαρί Λεπέν ισχυριζόταν ότι είναι ο μόνος που αμφισβητούσε την κυρίαρχη συναίνεση (Mouffe 2008:82-84).

4. Το άρθρο είναι της Claire Gatinois έχει τίτλο «A Salvaterra de Mino, petite ville de Galice, les Espagnols renovent avec la peseta» και δημοσιεύτηκε στις 29/12/2011.

5. Μια φράση ακόμα από το ίδιο άρθρο θα ζήτησαν ίσως και αρκετά λαϊκίστικα blog: «Κυριαρχούμε στη φύση όταν υποτασσόμαστε σ' αυτήν» έλεγε ο Βάκων, που σήμερα θα στεκόταν στο πλευρό των κατοίκων της πατρίδας του Αριστοτέλη.

6. Ο Γ. Καμίνης στην ίδια ομιλία αναφέρθηκε επίσης στο πανεπιστημιακό άσυλο θίγοντας άμεσα το ζήτημα της ανομίας (στο υπονοούμενο ως «άβατο» και «ανυπότακτο γαλατικό χωριό») του πανεπιστημίου – και προμηνύοντας την έφοδο της αστυνομίας στις 21 Αυγούστου στο ιστορικό συγκρότημα του ΕΜΠ στην Πατησίων.

7. Το διάστημα αυτό ενισχύεται διαρκώς ο ρόλος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη με πρωταρχικό λόγο ακόμα και σε ζητήματα αστικού σχεδιασμού. Από τις αρχές του 2000 «η ασφάλεια των πολιτών» πρωταγωνιστεί σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις, εθνικές

και δημοτικές, ενώ το 2010 η εγκληματικότητα στο κέντρο της Αθήνας χαρτογραφείται με πρωτοβουλία του Νικήτα Κακλαμάνη στο πλαίσιο του προγράμματος ΑΘΗΝΑΙ, δηλαδή Ασφάλεια, Θαλαπωρή, Ημέρα με την Ημέρα, Ναρκωτικά, Αναζωογόνηση-Αναπλάσεις, Ιστορία – έξι προτεραιότητες για την πόλη με βαρυσήμαντες ηθικές και εθνικιστικές σημασιοδοτήσεις.

8. Τα στατιστικά στοιχεία για την αύξηση της εγκληματικότητας προκύπτουν συνυπολογίζοντας τα μικρο-εγκλήματα του δρόμου με τις ανθρωποκτονίες. Δεν προσμετρούνται για παράδειγμα τα οικονομικά σκάνδαλα ή οι αυθαιρεσίες και η βιαιότητα της αστυνομίας. Είναι επίσης ενδεικτικό ότι στο δελτίο της «εγκληματικότητας» σπάνια αναφέρονται τα (πολυπληθή) θύματα των τροχαίων ατυχημάτων (βλ. Morelle & Tardié 2011).

9. Η φράση παραπέμπει σε άρθρο του Θεόδωρου Πάγκαλου στο *Βήμα* (2013), με τίτλο «Δεν υπάρχει μαγικό φίλτρο εισαγωγής» και βασικό επιχείρημα την επιτακτική και απαραίτητη μη αλλαγή πορείας στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης.

Βιβλιογραφία

- Bauman, Zygmunt (2007), *Ρευστός Φόβος*, Αθήνα: Πολύτροπον.
- Bauman, Zygmunt (2008), *Ρευστοί καιροί. Η ζωή την εποχή της αβεβαιότητας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Gupta, Akhil & Ferguson, James (2005), «Πέρα από την κουλτούρα: Χώρος, ταυτότητα και η πολιτική της διαφοράς», στο Κυριακάκης, Γ. & Μιχαηλίδου, Μ., *Η Προσέγγιση του Άλλου. Ιδεολογία, μεθοδολογία και ερευνητική πρακτική*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Hall, Stuart κ.ά (2010), *Η απραξματοποίηση δημοκρατία*, Αθήνα: Futura.
- Hall, Stuart, Massey, Doreen & Rustin, Michael (2013), "After neoliberalism: analyzing the present", Available from <http://www.lwbooks.co.uk/journals/soundings/manifesto.htm> 1 [Accessed 12 September 2013].
- Hobsbawm, Eric (2004), «Εισαγωγή: επινοώντας παραδόσεις», στο Hobsbawm, E. & Ranger, T. (επιμ.), *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα: Θεμέλιο, σ. 9-24.
- Hobsbawm, Eric (2013), *Θρυμματισμένοι καιροί. Κουλτούρα και κοινωνία στον 20ό αιώνα*, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Marcuse, Peter (1993), "What's So New About Divided Cities?", *International Journal of Urban and Regional Research*, 17(3): 355-365.
- Massey, Doreen (2001), *Φιλοσοφία και πολιτικές της χωρικότητας*, Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ – Παλαστωτηρίου.
- Massey, Doreen (2008), *Για το χώρο*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Morelle, Marie & Tardié, Jérôme (2011), «Pratiques de sécurité en ville», *Justice Spatiale*, 4, En ligne <http://jssj.org/index.php> [consulté le 3 février 2012].
- Mouffe, Chantal (2010), *Επί του πολιτικού*, Αθήνα: Εκκρεμές.
- Royen, René Van & Der Vegt, Sunnyva Van, (2002), *Astérix και ιστορία*, Αθήνα: ΜΑΜΟΥΘΚΟΜΙΞ.
- Smith, Neil (2002), "New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy", *Antipode*, 34(3): 427-450.
- Springer, Simon (2011), "Public Space as Emancipation: Meditations on Anarchism, Radical Democracy, Neoliberalism and Violence", *Antipode*, 43(2): 525-562.
- Αθανασίου, Αθηνά (2013), «Διανοητική και έμπρακτη κινητοποίηση κριτικής στην κρίση (και πέρα από αυτήν...)», *Η Αυγή: Ενθέματα*, 27 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο και στο

- mata.wordpress.com/2013/01/27/athina-2/ [τελευταία επίσκεψη 7 Νοεμβρίου 2013]
- Βαΐου, Ντίνα & Καλαντίδης, Άρης (2009), «Πόλεις των “άλλων”. Καθημερινές πρακτικές και συγκρότηση του δημόσιου χώρου», στο Σπυριδάκης, Μ. (επιμ.), *Χωρικοί μετασχηματισμοί και κοινωνική έρευνα*, Αθήνα: Νήσος, σ. 23-47.
- Γιαλκέτσης, Θανάσης (2010), «Ο τρόμος ως πολιτικό εργαλείο», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία: & 7 Η τέχνη της ζωής*, 14 Νοεμβρίου, σ. 22.
- Μαλούτας, Θωμάς (2011), «Χωρικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στην Αθήνα. Από τις ρυθμίσεις του πελατειακού κράτους στην κρίση των ελλειμμάτων», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 134-135: 51-70.
- Σταυρίδης, Σταύρος (2011), «Χειραφετημένες χωρικότητες και η “πόλη των κατωφλιών”», Διαθέσιμο και στο <http://tatnet-blog2.blogspot.com/2011/04/b;og-post.html> [τελευταία επίσκεψη 19 Ιουλίου 2013].
- Χατζημιχάλης, Κωστής (2012), «Οι τόποι του ρατσισμού», *Η Αυγή: Ενθέματα*, 11 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο και στο <http://enthemata.wordpress.com/2012/11/11/kxatzimihalis/> [τελευταία επίσκεψη 12 Σεπτεμβρίου 2013]
- Φραγκουδάκη, Άννα (2013), *Ο εθνικισμός και η άνοδος της ακροδεξιάς*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Το υλικό της εργασίας*
- Gatinois, Claire (2011), «A Salvaterra de Mino, petite ville de Galice, les Espagnols renouvent avec la peseta», *Le Monde*, 29 décembre, <http://www.lemonde.fr/economie/> [dernière visite le 22 février 2014].
- Gosciny, René & Uderzo, Alberto (1966), *Astérix chez les Bretons*, Paris: Hachette.
- Αλαβάνος, Αλέκος (συνέντευξη στο Μιχάλη Σιάχο) (2010), «Για να βρουν δουλειά οι νέοι είμαστε έτοιμοι να πάμε και φυλακή», *Δρόμος*, 11 Οκτωβρίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.e-dromos.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- Ανανδρανιστάκης, Γιώργος (2013), «Δενδιάξ», *Η Αυγή*, 12 Απριλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.avgi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- ανώνυμο (2009α), «Η επιστροφή του «εθνικού αστυνόμου». Οι πέντε επείγοντες στόχοι του επικεφαλής του διευρυμένου υπουργείου Προστασίας του Πολίτη», *Το Βήμα*, 18 Οκτωβρίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.tovima.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- ανώνυμο (2009β), «Κυκλοφόρησε... Το γαλατικό χωριό που λεγόταν... Άγιος Παντελεήμονας», Διαθέσιμο στο <http://www.eglimatikotita.blogspot.com/> [τελευταία επίσκεψη 8 Σεπτεμβρίου 2013].
- ανώνυμο (2009γ), «Το άβατο», 14 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο <http://panosz.wordpress.com/> [τελευταία επίσκεψη 8 Σεπτεμβρίου 2013].
- ανώνυμο (2011), «Ισπανία: Το χωριό που “επέστρεψε” στην πεσέτα», *Το Βήμα*, 29 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.tovima.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- ανώνυμο (2012), «Ένα ολόκληρο χωριό αντιστέκεται στο χαράτσι της ΔΕΗ!», *Νέμεσις Ραμνουςία*, 1 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο στο <http://www.ramnousia.com/> [τελευταία επίσκεψη 8 Σεπτεμβρίου 2013].
- ανώνυμο (2013α), «Γαλατικά χωριά παντού...», *Νέμεσις Ραμνουςία*, 13 Απριλίου, Διαθέσιμο στο <http://www.ramnousia.com/> [τελευταία επίσκεψη 8 Σεπτεμβρίου 2013].
- ανώνυμο, 2013β, «Περισσότεροι: Οι Γαλάτες στην κοινωνία του ύπνου», *Η Αυγή*, 28 Μαΐου, Διαθέσιμο και στο <http://www.avgi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013]
- ανώνυμο (2013γ), «Φασίστας στη Λαϊκή Εξαρχείων; Όχι ευχαριστούμε!!!», 20 Απριλίου, Διαθέσιμο στο <http://rising-galaxy.wordpress.com/> [τελευταία επίσκεψη 8 Σεπτεμβρίου 2013].
- Βαλληνδρά-Νικουδή, Ντόρια (2002), «Όταν κοιτάς από ψηλά...», *Τα Εν Δήμω Φιλοθέης*, 28: 24.
- Βελισσαρίου, Σίσσυ (2011), «Ήταν κάποτε ένα γαλατικό χωριό, που λεγόταν ελληνικό πανεπιστήμιο», *Η Εποχή*, 17 Ιουλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.epohi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 11 Ιουλίου 2013].
- Γιαννουλοπούλου, Ελίνα (2012), «Η πόλη της ΑΕΚ», *Το Έθνος*, 5 Μαρτίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.ethnos.gr> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- Δρόσου, Ιωάννα (2011), «Ανακωχή στην Κερατέα για τις μέρες του Πάσχα», *Η Εποχή*, 24 Απριλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.epohi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 11 Ιουλίου 2013].
- Καρανάτση, Έλενα (2011), «Εκκλήση για διάλογο στην Κερατέα», *Η Καθημερινή*, 25 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.kathimerini.gr/> [τελευταία επίσκεψη 6 Σεπτεμβρίου 2013].
- Λάμπρου, Πάνος (2012), «Στο δρόμο για τη “Ρώμη”...», *Η Εποχή*, 26 Ιουνίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.epohi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 11 Ιουλίου 2013].
- «Ομιλία δημάρχου Αθηναίων σε ημερίδα για την εγκληματικότητα και τη βία στην πόλη» (2013), 30 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.cityofathens/> [τελευταία επίσκεψη 31 Ιανουαρίου 2013].
- Π.Μ. (2011), «Χωριά ανυπότακτων... πλουσίων», *Η Νέα Ερυθραία on line*, 22 Ιουλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.sepik.net/> [τελευταία επίσκεψη 18 Μαΐου 2013].
- Πάγκαλος, Θεόδωρος (2013), «Δεν υπάρχει μαγικό φίλτρο εισαγωγής», *Το Βήμα*, 2 Ιουνίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.tovima.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- Πετρόπουλος, Δημήτρης (2013), «Τους έπεσε ο ουρανός στο κεφάλι», *Ο διαδικτυακός MEDIA οργανισμός της Νέας Σύμυνης*, 17 Μαρτίου, Διαθέσιμο στο <http://www.nstv.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- Σερβετάς, Νίκος (2011), «Αντιστέκονται οι Ισλανδοί», *Η Εποχή*, 18 Απριλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.epohi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 19 Ιουλίου 2013].
- Σφέτσα, Δάφνη (2013), «Σάββατο 13/4: Όλη η Ελλάδα ένα μεγάλο γαλατικό χωριό», *Η Αυγή*, 12 Απριλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.avgi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].
- Τζανάκης, Στέφανος (2012), «Γαλατικά χωριά», *Τα Νέα*, 25 Αυγούστου, Διαθέσιμο και στο <http://www.tanea.gr/> [τελευταία επίσκεψη 11 Ιουλίου 2013].
- Φωτόπουλος, Νίκος (2013), «Κράτος τρομοκράτης εναντίον... γαλατικού χωριού», *Η Εφημερίδα των Συντακτών*, 11 Απριλίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.efsyn.gr/> [τελευταία επίσκεψη 29 Σεπτεμβρίου 2013].
- Χατζηνικόλας, Δημήτρης (2013), «Τέρμα οι αυταπάτες με τους Ρωμαίους ή με τους Γαλάτες», *Η Αυγή*, 2 Ιουνίου, Διαθέσιμο και στο <http://www.avgi.gr/> [τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2013].